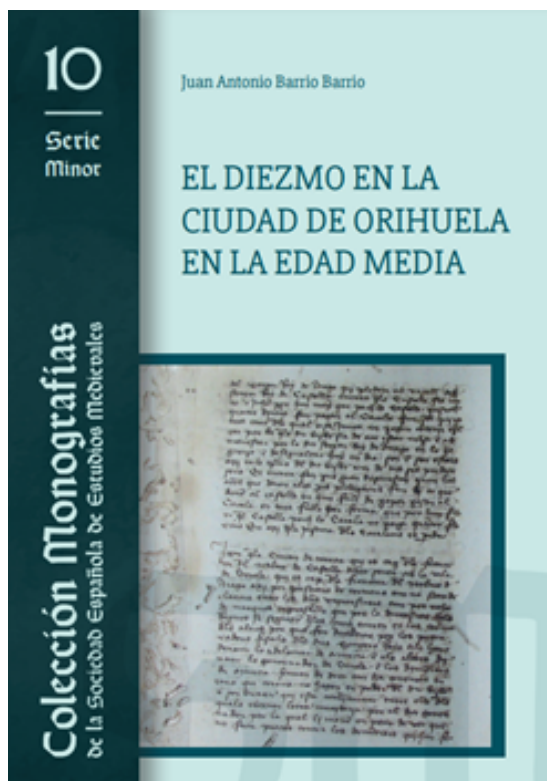

Juan Antonio Barrio Barrio. *El diezmo en la Ciudad de Orihuela en la Edad Media. Los conflictos en torno a la percepción del tributo en un territorio eclesiástico fronterizo*. Cáceres: Universidad de Extremadura, Sociedad de Estudios Medievales. 2022, 154 p. ISBN 978-84-9127-159-8

Ressenyat per: Santiago Ponsoda_López de Atalaya (Universitat d'Alacant)

La partició del regne de Murcia entre Castella i Aragó en 1304, amb la firma del tractat de Torrelles, va representar un fita cabdal en l'esdevenir de la localitat d'Oriola. Si bé des del punt de vista polític i econòmic aquesta divisió va resultar beneficiosa per a la localitat, no es pot dir el mateix des del punt de vista eclesiàstic. En aquest sentit Oriola, tot i passar a formar part políticament de la Corona d'Aragó, va quedar pel que fa a l'àmbit eclesiàstic sota la jurisdicció d'un bisbat castellà, el de Cartagena. Aquesta realitat va suposar unes conseqüències, tal com defineix l'autor de l'obra que passem a ressenyar, funestes i negatives per a Oriola pels nombrosos plets i conflictes que es van generar i que no es van resoldre fins ben entrat el segle XVI, moment en el qual Oriola va deixar de dependre eclesiàsticament de Cartagena i va rebre la concessió per a la creació d'un bisbat propi. És en aquest context en el qual cal situar la temàtica de l'obra del professor Juan Antonio Barrio Barrio, la qual fa un recorregut pels conflictes que es van generar als darrers segles medievals a causa de la percepció del delme de l'esmentada ciutat per part de les autoritats eclesiàstiques. Una situació que, com bé mostra l'autor a través de l'exposició de diversos exemples referits a Castella i a altres indrets europeus, s'emmarca en tota una sèrie de conflictes entre l'Església i els poders laics, els quals es van veure marcats pels mitjans coercitius utilitzats per les autoritats eclesiàstiques front les autoritats civils.

Més enllà del capítol inicial, que serveix per a introduir al lector a la realitat del sud valencià, l'autor dedica el següent capítol a la qüestió del Bisbat d'Oriola, ja que una de les claus del conflicte entre aquesta localitat i les autoritats eclesiàstiques va ser la

dependència jurisdiccional cap a una seu situada a la Corona de Castella. Així doncs, les autoritats d'Oriola, que pertanyia políticament a la Corona d'Aragó, no reconeixen l'autoritat dels prelats murcians, al temps que el Bisbat, per la seua banda, es va esforçar per fer complir les seues prerrogatives. En aquest sentit, l'autor fa un repàs pels orígens del conflicte i pels trets més característics de l'enfrontament. Així doncs, se'ns parla de la reacció oriolana front els eclesiàstics de Cartagena, fet que li permet afirmar a l'autor de l'obra que la resposta de les autoritats d'Oriola no es tracta d'una revolta burgesa contra el poder eclesiàstic, si no una lluita entre poders, en la qual els dirigents locals es resistien a reconèixer l'autoritat eclesiàstica, la qual es va esforçar per fer valdre els seus drets a través de diversos mitjans com els entredits i les excomunicacions. En aquest sentit es destaquen com a conflictes freqüents els derivats de l'incompliment de qüestions jurisdiccionals per part de les autoritats civils a causa de la satisfacció dels delmes.

El tercer dels capítols del llibre fa una aproximació a la creació del bisbat de Cartagena a mitjans del segle XIII i com el delme s'introdueix a la diòcesis sent una de les rendes més beneficioses del bisbat des d'un primer moment. En aquest cas es fa una breu descripció dels principals trets d'aquest impost en aquestes terres i s'explica com ja en els primers temps després de la incorporació de les terres oriolanes a la Corona d'Aragó apareixen els primers conflictes a causa del pagament del delme per part de la baixa noblesa oriolana que es va resistir a satisfer els delmes pertanyents a les seues propietats territorials. Així mateix podem trobar altres casos referits als conflictes per la percepció del delme, com per exemple els intents del bisbat per fer-se també amb totes les rendes eclesiàstiques del territori de la diòcesi, incloses aquelles que havien sigut assignades a la monarquia. En aquesta línia, podem conèixer altres tipus de conflicte relacionats amb l'elecció de diversos oficis de l'església oriolana, com el de l'obrer.

En el següent bloc de l'obra es porta a terme una aproximació a la concessió de la tercera part del terç delme reial al consell oriolà, un fet que va tenir lloc durant el regnat d'Alfons X en 1271, si bé poc després aquest mateix monarca va concedir l'esmentada quantitat per a la construcció i reparació de les esglésies oriolanes. Però més enllà dels cas oriolà, l'autor posa de manifest com, encara sota sobirania castellana, es van produir tensions entre diverses localitats, com Múrcia i Oriola, en relació a la recaptació del delmes

Al cinquè capítol l'autor s'endinsa en la qüestió del terç delme, però ja sota sobirania de la Corona d'Aragó. En aquest cas diversos monarques, van ratificar la concessió feta per Alfons X a la vila d'Oriola en relació al terç delme reial, el qual, sobretot el referit al conreu del blat, va ser molt lucratiu. Aquest privilegi, que es va mantindre al llarg del segle XV, és una de les principals raons dels enfrontaments entre el Consell oriolà i el Bisbat al llarg de les darreres dècades medievals, ja que les autoritats civils adduïen que es tractava d'un ben de reialenc i que per tant el Bisbat no tenia cap dret a rebre'l. La diòcesi, per la seua banda, va argumentar diverses raons per tal de poder intervindre directament en la gestió del terç delme reial des de la segona meitat del segle XIV, la qual cosa va obligar els monarques aragonesos a intervindre en moltes ocasions en favor dels interessos oriolans i per això, en diverses ocasions, la Corona va segrestar les rendes pertanyents al Bisbat. De fet, com apunta l'autor, l'origen d'aquest conflicte cal situar-lo en les necessitats econòmiques d'una diòcesi sense grans mitjans econòmics, però amb una intensa activitat derivada de la conquesta del territori, front la resistència de les autoritats municipals a les pretensions fiscals del Bisbat.

Aquests conflictes van tenir en les condemnes eclesiàstiques per part dels bisbes murcians la principal eina de pressió front les autoritats oriolanes. En aquest sentit tant

l'entredit com la excomunicació van ser els dos elements punitius utilitzats per les autoritats eclesiàstiques front els poders laics, tal com va succeir a altres llocs d'Europa. Si bé l'ús reiteratiu d'aquests dos instruments va acabar per acostumar als oriolans, els quals van anar perdent la por a aquest tipus de condemnes. Uns atacs contra els veïns d'Oriola, que tal com apunta el professor Barrio, no estaven sustentats en raons religioses, com per exemple un brot herètic, si no que en realitat es tractava d'una lluita pel poder jurisdiccional eclesiàstic i pel control de les rendes eclesiàstiques. De fet, no observa l'autor que es tracte tampoc d'un conflicte darrere el qual s'amaguen raons polítiques, ja que els enfrontaments militars a la frontera entre Oriola i Múrcia no van estar presents en aquest conflicte eclesiàstic. Tot i això cal apuntar que aquest conflicte sí que va contribuir a l'enfortiment d'identitats específiques entre oriolans i murcians, entre els de "nació catalana" front la "nació castellana".

Per la seua banda, el darrer capítol està dedicat a un document excepcional que ajuda a comprendre, sens dubte, la realitat d'aquest conflicte com és el memorial de greuges enviat per les autoritats oriolanes al Papa en 1433. En aquest sentit es presenta la transcripció íntegra del document en català, així com una síntesi en castellà de cadascun dels capítols.

Per tal de concloure, podem assenyalar que ens trobem davant d'una obra cabdal per a la història del sud valencià, però a l'hora per a la història de l'Església, en la qual se'ns ofereix un ampli nombre de fonts i dades que venen a corroborar i sustentar les argumentacions de l'autor. En aquest sentit, a més, Barrio Barrio no es deté únicament en el cas local, si no que l'emmarca dins el context europeu establint relacions amb la casuística d'altres indrets, al temps que ens ofereix primera mà un document clau per tal de comprendre un conflicte que va marcar l'esdevenir medieval de la localitat d'Oriola.